

SPONZORIRANI PRILOG

OVLADAJTE OSNOVNIM FINANCIJSKIM POJMOVIMA I BUDITE DOBRI S NOVCEM

FINANCIJE 101
MALA ŠKOLA FINANCIJSKE PISMENOSTI

Sadržaj

UVOD...3

FINANCIJSKA I MIROVINSKA PISMENOST STUDENATA.... 4 i 5

LEKCIJA 1 - GOSPODARSTVO... 6 i 7

LEKCIJA 2 - OSOBNE FINANCIJE... 8 i 9

LEKCIJA 3 - MIROVINA... 10 i 11

LEKCIJA 4 - BANKA... 12 i 13

LEKCIJA 5 - POSLOVNE FINANCIJE... 14 i 15

Brošura "Financije 101" informativnog je karaktera, kreirana je uz stručno mentorstvo dr. sc. Ane Pavković s Katedre za ekonomsku teoriju Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. Sadržaj je dio projekta „Financijska pismenost“ Udruge društava za upravljanje mirovinskim fondovima i mirovinskih osiguravajućih društava (UMFO).

Udruge društava za upravljanje mirovinskim
fondovima i mirovinskih osiguravajućih društava

UVODNA RIJEČ

Financijska pismenost ključna je za donošenje kvalitetnih financijskih odluka i važna za financijsko blagostanje svakog pojedinca. Utječe na sve sfere života, posljedično i na širu društvenu zajednicu. Interes za ovu tematiku posebno raste u turbulentnim vremenima, kad kombinacija gospodarske nezivjesnosti, prijeteće inflacije, pa i aktualnog uvođenja eura, može dodatno otežati životni standard pojedinca i gospodarstvo u cjelini.

Nedavno provedeno istraživanje Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, pod pokroviteljstvom Udruge društava za upravljanje mirovinskim fondovima i mirovinskih osiguravajućih društava (UMFO), pokazalo je nedovoljnu razinu financijske i mirovinske pismenosti među

studentima Sveučilišta u Zagrebu (UNIZG). Također je detektiralo želju studenata za dodatnom edukacijom i informiranjem o financijskim i mirovinskim temama. U skladu s tim, za sve studente, zaposlenike, umirovljenike, za sve građane, pripremili smo edukativnu knjižicu koja na jednostavan način tumači osnovne financijske i mirovinske pojmove važne za donošenje racionalnih financijskih odluka.

Nadamo se da će „Mala škola financijske pismenosti“ biti svojevrsan poticaj za kontinuirano učenje o financijama i usvajanje lekcija važnih za cijeli život.

Budite dobri s novcem!

FINANCIJSKA I MIROVINI STUDENATA SVEUČILIŠTA

Financijsko obrazovanje mladih izuzetno je važno. Rezultati istraživanja Ekonomskog fakulteta i UMFO-a rasvijetlili su nam kako studenti gledaju na budućnost i kako će se nositi s financijskim izazovima koji ih očekuju nakon završetka fakulteta

Ukupan broj ispitanika 2100
34 zagrebačka fakulteta i akademije
Veljača, 2022.

81%

PLANIRA ODVAJATI DIO DOHOTKA ZA
DUGOROČNU ŠTEDNJU KAD SE ZAPOSLE

78% JE JAKO
ZAINTERESIRANO
ZA PROŠIRENJE
FINANCIJSKOG
ZNAJANJA

87%

STUDENATA SMATRA DA IM
MIROVINA IZ DRŽAVNOG
PRORAČUNA NEĆE BITI
DOSTATNA ZA DOSTOJAN ŽIVOT

NSKA PISMENOST TA U ZAGREBU

74%

NAMJERAVA
PREUZETI
ODGOVORNOST
ZA VLASTITU
MIROVINU

73%

PRIJE KUPNJE
PAŽLJIVO
RAZMATRA
MOŽE LI
SEBI NEŠTO
PRIUŠTITI

56%

PRIDONOSI PLAĆANJU
TROŠKOVA KOD KUĆE

49%

ODVAJA DIO NOVCA
ZA ŠTEDNJU

53%

SE SMATRA
ŠTEDLJIVIMA

43%

ULOŽILO BI
VIŠAK NOVCA
U DIONICE ILI
OBVEZNICE

S DRŽAVNIM
POTICAJIMA ZA
DOBROVOLJNI
MIROVINSKI FOND
UPOZNAT JE

21%

46%

UPOZNATO JE S
IZNOSIMA OBVEZNIH
MIROVINSKIH
DOPRINOSA

90%

ZNA
IZRAČUNATI
SNIŽENJE
PROIZVODA

GOSPODARSTVO

Ekonomisti i političari često na vijestima govore o hrvatskom BDP-u, inflaciji, deviznom tečaju i proračunu. Da bismo razumjeli što zapravo žele reći, potrebno je znati što ti pojmovi znače

BDP je kratica za bruto domaći proizvod, koji predstavlja ukupnu vrijednost svih dobara i usluga koje su proizvedene unutar jedne godine u Republici Hrvatskoj. Dakle, u hrvatski BDP ubrajaju se sve proizvedene mandarine i mobilne igre, naplaćene večere u restoranima i noćenja u hotelima, vožnje u taksijima ili ulaznice za koncerte, odnosno drugi proizvodi i usluge koji su kupljeni u Hrvatskoj u, recimo, 2022. godini. Osim „običnih“ građana, naše proizvode i usluge mogla su kupiti i poduzeća (npr. uredski namještaj), ili država (npr.

usluga zaštite dužnosnika), ili stranci (npr. izvezeni keks Domaćica). Zato se BDP računa kao zbroj ukupne potrošnje građana (osobna potrošnja), potrošnje poslovnog sektora ili poduzeća, potrošnje države te potrošnje inozemstva (neto izvoz). Kako Hrvatska nije zatvoreno gospodarstvo nego svoje proizvode izvozi u druge zemlje i uvozi strane proizvode, u hrvatski BDP zbrajaju se izvezeni proizvodi i usluge (izvoz - proizvedeno u RH), a oduzima ono što je uvezeno (uvoz - proizvedeno izvan RH).

Što je inflacija i kako do nje dolazi?

INFLACIJA predstavlja opće povećanje cijena. Zbog inflacije za 100 kuna možemo kupiti manje danas nego što smo mogli kupiti jučer, što znači da ona smanjuje vrijednost valute. Inflacija predstavlja velik problem za sve dijelove gospodarstva, kako na razini nas potrošača tako i na razini cijele države – ponajprije u području ulaganja, poreznog sustava i sustava socijalnog osiguranja. Inflacija se mjeri stopom inflacije, a u Hrvatskoj se koristi indeks potrošačkih cijena (CPI). Izračunava ga Državni zavod za statistiku na temelju reprezentativne košarice s 900 proizvoda.

Zanimljivost NJEMAČKA JE IMALA NAJPOZNATIJI PRIMJER HIPERINFLACIJE

HIPERINFLACIJA U NJEMAČKOJ, ODNOSNO U WEIMARSKOJ REPUBLICI, BILA JE TOLIKO IZRAŽENA DA SE U 1918. MOGLO KUPITI 500 MILIJARDI JAJA ZA ISTI IZNOS KOJIM SE 1923. MOGLO KUPITI SAMO 1 JAJE.

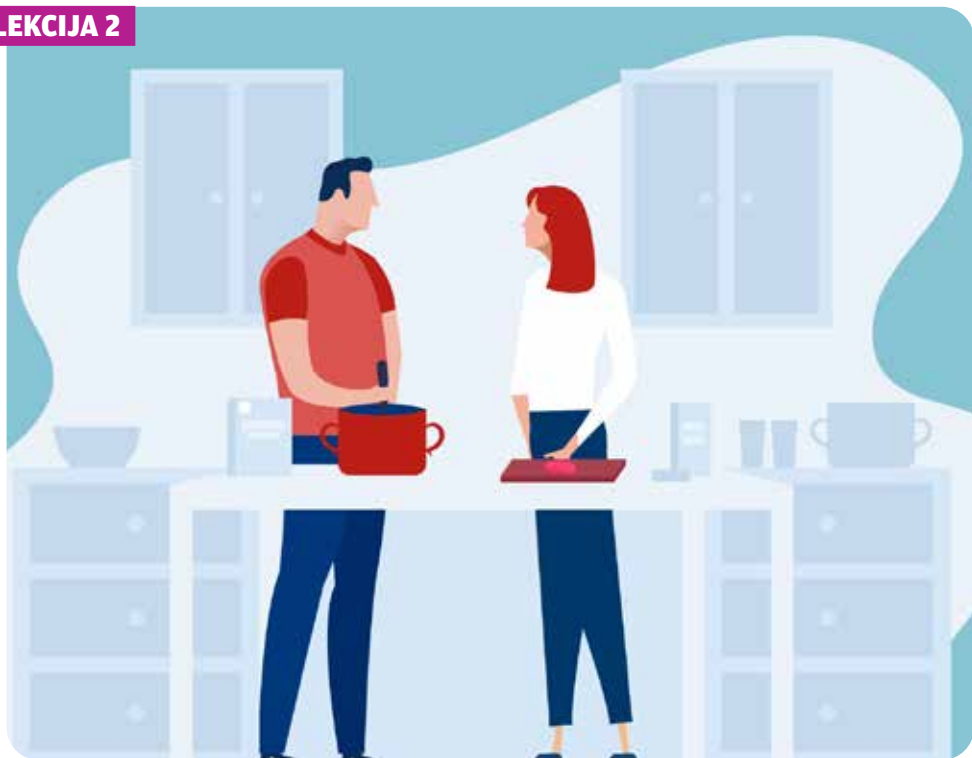
Kakve veze turizam ima s BDP-om?

Turizam je jedna od naših najvažnijih gospodarskih grana, zahvaljujući kojoj se u državnim proračun godišnje slijeva otprilike 20% vrijednosti BDP-a. Kad se na vijestima ili u saborskoj raspravi spominje riječ **PRORAČUN**, gotovo se uvijek podrazumijeva državni proračun. O tom je proračunu riječ i kad se kaže da se za učitelje ne izdvaja dovoljno novca, kad se spomene da je ove godine prikupljeno više novca od PDV-a ili da se previše novca izdvaja za povlaštene mirovine. Država prikuplja novac oporezivanjem poreznih obveznika, prodajom imovine, iz dobivenih potpora i zaduživanjem. S druge strane, država troši novac na javne usluge, ekonomske poslove, obranu i sigurnost, zdravstvo, socijalnu zaštitu, obrazovanje, zaštitu okoliša i drugo. Proračun ili budžet predstavlja plan prihoda i rashoda u nekom razdoblju (npr. u 2022. godini). U praksi su često rashodi države veći od njenih prihoda. Tad se kaže da je proračun u deficitu, što znači da državi nedostaje novca za sve ono što je planirala napraviti u toj godini. Akumulacija više godišnjih deficita predstavlja javni dug. Ovisno o tome duguje li država novac subjektima u Hrvatskoj ili u inozemstvu, razlikuju se unutarnji i vanjski javni dug.

Zašto se cijena tečaja mijenja?

DEVIZNI TEČAJ određuje se na deviznom tržištu (Forex), a cijena jedne valute, recimo kune, formira se u sjecištu ponude i potražnje za kunama. Ako promatramo kunu u odnosu na euro, iza potražnje za kunama želja je građana zemalja eurozone da uvoze, odnosno kupuju hrvatska dobra, usluge i kapital. Rast potražnje za kunom najbolje se vidi na početku turističke sezone, kad kuni raste vrijednost i u tom slučaju pada tečaj (recimo na 1 € = 7,4 kn). Suprotno tome, potražnja za kunom pada kad građani zemalja eurozone manje putuju u Hrvatsku i ne kupuju hrvatske proizvode. Tad kuna slabi u odnosu na euro (recimo na 1 € = 7,7 kn).

OSOBNE FINANCIJE

Dohodak, porezi, potrošnja i štednja mogu se promatrati na individualnoj razini (mikroekonomskoj) te na agregatnoj (makroekonomskoj) razini, koja se tiče cijele države

Bruto plaća predstavlja trošak za poslodavca, a neto plaća je iznos koji zaposlenik dobiva na svoj bankovni račun. U obračunu plaće postoji nekoliko stavki koje se oduzimaju od bruto plaće kako bi se došlo do iznosa neto plaće. Prvu takvu stavku čine doprinosi za 1. i 2. mirovinski stup. Doprinos za 1. stup računa se kao 15% od iznosa bruto plaće, a za 2. stup 5% od iznosa bruto plaće. Nakon što se oduzmu mirovinski doprinosi, dolazi se do stavke „dohodak“. Od nje se oduzima osobni odbitak, koji predstavlja neopo-

rezivi dio dohotka. To znači da se iznos poreza ne računa na cijeli **DOHODAK** nego se umanjuje za iznos osobnog odbitka, koji predstavlja svojevrsni minimum sredstava koja radniku osiguravaju osnovne egzistencijalne potrebe. Osobni odbitak uvećava se kako raste broj osoba koje određeni radnik uzdržava (npr. supružnik, djeca). Nakon što se oduzme osobni odbitak, ostaje oporezivi dio dohotka, na koji se nameću porez i prirez. Nakon što se oduzmu te dvije stavke, dobiva se neto plaća.

Što se financira porezima i prirezima?

Kao i u većini zemalja svijeta, u Hrvatskoj se **POREZIMA** prikuplja većina prihoda opće države, a ti prihodi prikazani su u proračunu. Osim središnje države, poreze prikupljaju gradovi, općine i županije. Najznačajniji oblik poreza u Hrvatskoj je porez na dodanu vrijednost (PDV). Porez na dodanu vrijednost plaća se po stopi od 25% na gotovo sve proizvode i usluge. Za razliku od PDV-a, koji se ne plaća na ime i prezime (PDV je indirektni porez), porez na dohodak i porez na dobit odnose se na točno određenu osobu i točno određeno poduzeće (to su direktni porezi). Uz njih se nameće i prirezu porezu na dohodak, koji je u Republici Hrvatskoj specifičan s obzirom na prebivalište pojedinca.

Zanimljivost ZNATE LI DA LJUDI U ŠVICARSKOJ IMAJU “BANKU VREMENA”?

BANKA VREMENA POSEBAN JE OBLIK VOLONTERSKOG RADA. U NJU UMJESTO NOVCA ULAŽETE VRIJEME. VRIJEME PO POTREBI RAZMJENJUJETE MEĐU ČLANOVIMA BANKE.

Jedno su želje, a drugo mogućnosti

Kad ekonomisti proučavaju ponašanje potrošača, prvo analiziraju njihove preferencije. Racionalan potrošač pametno će rasporediti svoj ograničeni dohodak, vodeći računa o tome što mu stvarno treba ili što će mu donijeti dovoljno veliko zadovoljstvo, koliko novca „smije“ potrošiti i na što te će paziti da mu dio sredstava ostane za neizvjesnu budućnost.

Prema posljednjoj dostupnoj Anketi o **POTROŠNJI** kućanstava iz 2019. godine, u prosjeku jedno hrvatsko kućanstvo u godini dana potroši 116.884 kune na razna dobra i usluge (s uključenom najamninom). Najveći dio tog iznosa odlazi na stanovanje i energente (37.872 kn), zatim na hranu i bezalkoholna pića (24.538 kuna u prosjeku) te prijevoz (oko 15.000 kuna), a na obrazovanje u prosjeku odlazi samo 646 kuna godišnje. Što se tiče konkretnih proizvoda, trošimo više od 5000 kuna godišnje na goriva i maziva, odjeću i meso.

Koja je štednja najisplativija?

ŠTEDNJA (DEPOZIT) dio je dohotka koji nismo potrošili, odnosno razlika između našeg dohotka i iznosa naše potrošnje. Popularno je mišljenje da samo bogati štede, no činjenica je da većina ljudi može štedjeti, iako će se taj iznos razlikovati ovisno o dohotku koji imamo. Postoje različiti oblici štednje - štednja po viđenju (a vista) najjednostavniji je oblik štednje, koji podrazumijeva držanje novca na računu u banci tako da nam je novac uvijek dostupan. Taj oblik štednje prati najniža kamatna stopa. Oročena štednja se oročava, što znači da se ugovara neki rok u kojem ne planiramo podizati svoju štednju. Što je rok dulji, veća nam je kamatna stopa, odnosno naša „zarada“ od te štednje. Ostali oblici štednje u kreditnim institucijama obuhvaćaju otvorenu štednju, štednju s primijom, rentnu štednju, dječju štednju, mirovinsku te stambenu štednju, kao poseban oblik namjenske štednje.

MIROVINA

Kako funkcionira naš mirovinski sustav, koliko novca odvajamo za mirovinsku štednju, koliko mirovinskih fondova u Hrvatskoj ima i koje vrste mirovina možemo ostvariti

Hrvatski **MIROVINSKI SUSTAV** utemeljen je na tri mirovinska stupa. Prvi stup baziran je na načelu generacijske solidarnosti, što znači da svi mi koji trenutno radimo izdvajamo 15% svoje bruto plaće za prvi stup i taj novac uplaćuje se u Državnu riznicu, tj. državni proračun. Drugi stup temeljen je na načelu individualne kapitalizirane štednje. Individualna (štednja) znači da je riječ o našoj osobnoj štednji, a 5% bruto plaće,

koliko izdvajamo u ovu svrhu, odlazi na naš osobni račun obveznog mirovinskog fonda, koji smo sami izabrali. Iz tih sredstava isplaćivat će se naša mirovina. „Kapitalizirana“ znači da na ta sredstva ostvarujemo prinos od ulaganja jer se ona dalje ulažu i na ulaganju se zarađuje. Na jednakom načelu uspostavljen je i treći mirovinski stup, koji predstavlja dobrovoljnu mirovinsku štednju.

Poslovanje fondova pod budnim okom Hanfe

MIROVINSKA ŠTEDNJA

odnosi se na sredstva koja smo izdvojili i zaradili u 2. i 3. stupu, odnosno na obveznu i dobrovoljnu individualnu kapitaliziranu štednju. Nekoliko je institucija vezano za 2. stup, odnosno obvezne mirovinske fondove (OMF). OMF-ovima upravljaju društva za upravljanje obveznim mirovinskim fondovima (mirovinska društva), koja su pod striktnim nadzorom Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga (Hanfa). Dok su 1. i 2. stup obvezni, 3. - dobrovoljni stup - predstavlja dopunu mirovinskih primanja i priliku da preuzmemo veću odgovornost za vlastitu mirovinu te omogućimo sebi bolji životni standard u „najboljim godinama“.

Zanimljivost DRŽAVNI POTICAJI ZA 3. MIROVINSKI STUP

UČLANJENJEM U DOBROVOLJNI MIROVINSKI FOND MOŽETE OSTVARITI PRAVO NA DRŽAVNE POTICAJE DO 750 KUNA GODIŠNJE. POTICAJI ZA MIROVINSKU ŠTEDNJU IZNOSE 15% GODIŠNJE UPLATE, A ZA DOBIVANJE MAKSIMALNIH POTICAJA DOVOLJNO JE UPLATITI 417 KUNA MJESEČNO.

Fond možemo samostalno odabrati, ali i promijeniti

U **MIROVINSKOM FONDU** priključuje se novac članova fonda, njime upravljaju mirovinska društva. Svrha društava za upravljanje je povećavati vrijednost imovine fonda kako bi članovima fonda osigurali što veću mirovinu. Mirovina člana fonda ovisit će o iznosu uplaćenih doprinosa i prinosu koji su upravitelji fondom uspjeli ostvariti ulaganjem imovine fonda. Mirovinski fondovi vezani za 2. stup su obvezni, a oni kod 3. stupa su dobrovoljni, pa se razlikuju i ponuđeni fondovi između ta dva stupa.

Na tržištu su prisutna četiri obvezna mirovinska fonda: AZ OMF, PBZ Croatia osiguranje OMF, Erste plavi OMF te Raiffeisen OMF. U 2014. godini uspostavljene su tri kategorije fondova - A, B i C, koje se razlikuju prema mogućnostima i ograničenjima ulaganja i članstva, koje su određene zakonskom regulativom.

Mirovine za različite životne situacije

Prijevremena, braniteljska, saborska, obiteljska, najniža mirovina... Različite kategorije osoba imaju pravo ostvariti različite **VRSTE MIROVINA**. Za početak treba naglasiti da se sve ove kategorije odnose na mirovine iz 1. stupa, a kod mirovina iz 2. i 3. stupa podjela i ostvarivanje prava su drugačiji. Pravo na starosnu mirovinu muškarci mogu ostvariti sa 65 godina života i 15 godina mirovinskog staža, a žene sa 63 godine života (u 2022. godini). Prijevremena starosna mirovina omogućuje umirovljenje muškarcu sa 60 godina s minimalno 35 godina mirovinskog staža. Žene mogu ostvariti pravo na ovu vrstu mirovine ako imaju 58 godina i 33 godine staža. U mirovini ćemo primati isplatu iz 1. stupa i iz 2. stupa (osim ako smo se drugačije odlučili). U 2. stupu možemo se odlučiti

za jedan od tri modaliteta: doživotnu starosnu/prijevremenu starosnu mirovinu, doživotnu invalidsku mirovinu i obiteljsku mirovinu. Prava na mirovinu iz 3. stupa možemo ostvariti najranije s navršениh 50 godina života ukoliko je ugovor o članstvu sklopljen najkasnije s danom 31.12.2018. godine ili najranije s navršениh 55 godina života ako je ugovor sklopljen počev od 1. siječnja 2019. godine. MOD nam u okviru dobrovoljnog mirovinskog osiguranja nudi: doživotnu starosnu mirovinu, privremenu starosnu mirovinu (obročna isplata u novcu, ne na razdoblje kraće od pet godina), promjenjivu mirovinu (promjenjiva mjesečna isplata u novcu), djelomične jednokratne isplate i druge vrste mirovina prema njihovome mirovinskom programu.

BANKA

Mnogi građani posjeduju tekući i/ili žiro račun, no malo tko zna razliku. Saznajte i koliko „košta“ novac i što sve trebate znati prije uzimanja kredita

Tekući i žiro račun bankovni su računi koji se upotrebljavaju za izvršavanje platnih transakcija. **TEKUĆI RAČUN** služi za primanje redovitih ili povremenih uplata i za obavljanje isplata. Na taj račun uplaćuju se plaće i mirovine, što znači da njega otvaramo ako smo potpisali ugovor o radu s poslodavcem ili primamo mirovinu. Kod tekućeg računa važno je napomenuti mogućnosti dopuštenog i prešutnog prekoračenja. Prešutno prekoračenje banka može otvoriti bez dopuštenja vlasnika računa, a u slučaju neslaganja s tim postupkom od banke možete zatražiti njegovo ukidanje. **ŽIRO RAČUN** služi za povremena primanja poput rente, honorara na temelju ugovora o autorskom djelu, naknade za članstvo u različitim odborima i slično. Vlasnici obrta primat će novac na žiro račun. Vlasnici žiro računa mogu raspolagati samo iznosom novca koji imaju na računu, bez mogućnosti prekoračenja.

Štednja na duže staze najisplativija

Sve što nismo potrošili možemo smatrati svojom **ŠTEDNJOM**, a taj novac polažemo u banku na svoj račun i to se zove depozit. Pod pojmom depozit najčešće se misli na novac na računu na koji dobivamo pasivnu kamatu (naknadu koju banka plaća za to što joj ustupamo svoj novac). Depoziti po viđenju (a vista) odnose se na transakcijske račune - tekuće i žiro račune. Kad smo „u plusu“, svoju štednju možemo podignuti, uzimajući u obzir dnevne limite podizanja novca koje smo ugovorili s bankom. Za depozit a vista dobivamo najmanje pasivne kamate. Za razliku od tog oblika depozita, kod oročenih depozita obvezujemo se držati novac na računu u banci određeni broj mjeseci ili godina. Oročavamo onaj novac za koji smo sigurni da nam neće trebati u ugovorenom razdoblju, a kao „nagradu“ na kraju dobivamo veće pasivne kamate od banke.

Zanimljivost “KASICA PRASICA” NEMA NIKAKVE VEZE SA ŽIVOTINJOM

U SREDNJEM VIJEKU LJUDI SU ŠTEDJELI NOVAC U KUHNJSKIM POSUDAMA NAPRAVLJENIM OD JEFTINE NARANČASTE GLINE ZVANE “PYGG”. S VREMENOM SE IZGOVOR RIJEČI PUG PRETVORIO U PIG, PA SU GLINENE POSUDE POSTALE UVRIJEŽENE POD NAZIVOM PIGGY BANK, ODNOSNO KASICA PRASICA.

Koja je stvarna cijena kredita?

KAMATNA STOPA čini trošak posuđivanja novca, pa se zato može reći i da je ona „cijena novca“. Za novac koji „čuvamo“ na bankovnom računu banka nam plaća pasivnu kamatu. S druge strane, banka naplaćuje kamate za posuđeni novac (kredit) po aktivnoj kamatnoj stopi. Kod kredita treba razlikovati nominalnu kamatnu stopu (NKS), koja stoji u ugovoru o kreditu, od efektivne kamatne stope (EKS), koja se izračunava prije ugovaranja kredita. U izračun EKS-a, osim NKS-a, ulaze naknade koje se naplaćuju pri odobravanju kredita, pa je EKS realniji prikaz tereta kredita. Pri ugovaranju kredita može se ugovoriti fiksna, promjenjiva i kombinirana kamatna stopa. Kako im ime kaže, fiksne kamatne stope ne mijenjaju se tijekom otplate kredita. Promjenjive kamatne stope mogu rasti ili padati ovisno o tome kako se kreće ugovoreni referentni parametar, a kod kombinacije ugovaramo razdoblje u kojem će se primjenjivati fiksna odnosno promjenjiva kamata.

Zašto je kamata na štednju niža od one na kredit?

Stanovnici i poduzeća koji su imali višak novca položili su taj novac na bankovne račune i time ga ustupili banci da ga može koristiti za odobravanje **KREDITA** onima kojima nedostaje novca za određenu svrhu. Pod kreditom se podrazumijeva odnos između davatelja kredita, odnosno vjerovnika (banke) i dužnika (pojedinaca i poduzeća), u kojem vjerovnik ustupa novac dužniku. Osim visine iznosa, ugovaraju se vrijeme i način povrata te ostale bitne stavke ugovora o kreditu.

Kreditu se razlikuju s obzirom na to hoćemo li posuđenim novcem kupiti nešto određeno ili uzimamo novac bez određene namjene. Namjenski krediti imaju, kako im ime kaže, određenu namjenu, kredit za kupnju stana, kredit za kupnju auta ili kredit za obrazovanje. Takvi krediti imaju nižu kamatnu stopu od nenamjenskih kredita zato što im je poznata svrha, a time je i rizik (za banku) da kredit neće biti otplaćen manji.

POSLOVNE FINANCIJE

S poduzećima svakodnevno poslujemo, bilo da od njih kupujemo kruh ili plaćamo račun za struju. Kupnjom dionica ulazimo u vlasništvo neke tvrtke i preuzimamo rizik za svoju investiciju

PODUZEĆE je temeljni ekonomski subjekt (uz kućanstva) koji obavlja neku djelatnost s ciljem ostvarenja profita. Prvi oblici nastali su davno prije formalnog nastanka poduzeća (gusarstvo, feudalci, mjenjački poslovi...), a pravim početkom smatraju se kućne zajednice u 14. stoljeću koje su dijelile dobit. U poduzećima postoje podjela rada, koordinacija i upravljanje jer se proizvodnja ne

može sama organizirati. U Hrvatskoj, s obzirom na njihovu veličinu, postoje četiri vrste poduzeća. Uz broj zaposlenika, vrsta poduzeća determinira godišnji promet i vrijednost imovine. Mikropoduzeća imaju manje od 10 zaposlenika, mala poduzeća su ona s manje od 50 zaposlenika, srednja s manje od 250 zaposlenika, a velika ona koja imaju 250 i više zaposlenih.

Zašto se cijene dionica svaki dan mijenjaju?

Temeljni kapital (vlasnička glav-nica) u dioničkim društvima – tvrtkama sastavljen je od manjih dijelova – uloga, koji se zovu **DIONICE**. Dionice su vlasnički vrijednosni papiri koji dioničaru daju pravo glasa, sudjelovanje u raspodjeli dividendi (dividenda je dio dobiti dioničkog društva), pravo prvenstva u kupnji novih dionica tog d.d.-a i dio stečajne mase (za slučaj da društvo ode u stečaj - propadne). Dionice su financijski instrument kojim se trguje na tržištu kapitala. Tržište kapitala mjesto je susreta ponude i potražnje. Dio tržišta kapitala koji se odnosi na dionice zove se dioničko tržište, a postoje još tržište obveznica (državnih, korporativnih i municipalnih), hipotekarno tržište, bankovno tržište i tržište izvedenica (financijski instrumenti čija se vrijednost izvodi iz vrijednosti neke imovine, robe, deviznog tečaja i sl.).

Zanimljivost KAKVE VEZE BIKOVI I MEDVJEDI IMAJU S BURZOM?

TRŽIŠTE BIKA PREDSTAV-LJA UZLAZNI TREND U TRGOVANJU VRIJEDNOSNIM PAPIRIMA, KOJI JE ČESTO NOŠEN OPTIMIZMOM, RA-STOM EKONOMIJE, DOBRIM VIJESTIMA BEZ NEGATIVNIH ŠOKOVA I KRIZA. TRŽIŠTE MEDVJEDA SUPROTAN JE TREND, KOJI OZNAČAVA RAZDOBLJE PADA VRIJED-NOSTI, GUBITAKA I LOŠIH REZULTATA.

Oko 90% Hrvata u vlasništvu ima nekretninu

ULAGANJE ILI INVESTICIJA

općenito se može definirati kao usmjeravanje vlastitog novca u neku imovinu, financijski instru-ment ili projekt radi ostvarenja dobiti. Pokazatelj „zarade“ od tog ulaganja je stopa povrata od ulaganja, koja označava povrat u kunama za svaku kunu uloženoga kapitala (npr. na ulo-ženih 100 kuna zaradili smo 12 kuna, što je povrat od 12%). Kod dionica zarađujemo od dividendi i ako poraste cijena dionice. Kod obveznica je financijski prinos od ulaganja kamatna stopa. U Hrvatskoj građani najčešće ulažu u nekretnine, dijelom zbog percepcije sigurnosti i očekivanja daljnjeg rasta cijena nekretnina, dijelom zbog nepo-znavanja financijskih ulaganja te zbog toga što je posjedova-nje nekretnina dio tradicije i kulture.

Tko riskira (ne) profitira

Ekonomski **RIZIK** može se definirati kao vje-rojatnost nastanka nepovoljnog događaja koji će rezultirati smanjenjem vrijednosti imovine. Rizik treba razlikovati od neizvjesnosti, koja predstavlja situaciju u kojoj nemamo dovoljno informacija o vjerojatnosti da će se nešto dogoditi. S obzirom na to da je vjerojatnost mjerljiva (od 0% do 100% ili 0 do 1), važno svojstvo rizika predstavlja upravo mogućnost njegove kvantifikacije, koja olakšava upravlja-nje njime. Uz vjerojatnost, važan parametar je vrijednost štete, ako rizični događaj nastupi. U svijetu ulaganja rizik je varijabilnost prinosa

na neko ulaganje. Osnovna mjera rizika zove se standardna devijacija, a ona predstavlja odstupanje od prosjeka (izraženo u istoj mjernoj jedinici – apsolutno). Primjerice, ako investitor procjenjuje da će zaraditi 1000 kuna od nekog ulaganja, a standardna devijacija iznosi 100 kuna (+/-), to znači da se njegova očekivana zarada kreće između 900 i 1100 kuna. Veća standardna devijacija znači i veći rizik. Kako bi smanjio rizik, investitor diversificira svoj portfelj, odnosno „ne stavlja sva jaja u istu košaru“, što znači da ulaže u različite instrumente.

FINANCIJE 101

MALA ŠKOLA FINANCIJSKE PISMENOSTI

Provjerite svoje znanje o
osnovnim financijskim
pojmovima

www.financije101.24sata.hr